

Jarzęcka, Joanna

"Die termedizininischen Zeitschriften des 18. Jahrhunderts", Bernd Wimmel, Armin Geus, Stuttgart 1981 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 30/3-4, 822-824

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

J. Chojnacki, J. Leonowicz, A. Liebfeld, J. Piskurewicz, J. Rózewicz i in.), jak również i Azerbejdżanie (np. Z. A. Buniatzade, R. Mamietzade). Były to jednak przyczynkowe artykuły. Dopiero grutowna monografia A. Chodubskiego wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę. Praca ta oparta została na bardzo solidnie wykorzystanym materiale źródłowym. Autor wyzyskał zarówno archiwa z Baku, z Leningradu, jak również i z wielu miast polskich. Również bardzo starannie wykorzystane zostały drukowane materiały źródłowe, jak też i literatura przedmiotu.

W tej omawianej cennej pracy nie brak jednak i słabszych ustępów. Np. bardzo nieprecyzyjnie przedstawione są wyniki naukowych osiągnięć Zglenickiego w zakresie geologii i górnictwa naftowego. Można mieć zastrzeżenie, dlaczego autor pisząc o osiągnięciach humanistyki warszawskiej w drugiej połowie XIX w. wymienia tylko trzy nazwiska, a mianowicie Oskara Kolberga, Zygmunta Glogera i Antoniego Krasnowolskiego (s. 21). Czy były one najbardziej reprezentatywne dla tego środowiska naukowego? Wyliczając wyższe uczelnie techniczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX stulecia, A. Chodubski pisze o „Akademii Technicznej w Krakowie” (s. 24), a przecież Akademia Górnicza w tym mieście formalnie została utworzona dopiero przed samą pierwszą wojną światową, zaś faktycznie rozpoczęła swą działalność w latach drugiej Rzeczypospolitej. Bardzo nieprecyzyjne są informacje o składzie etnicznym ludności Baku w końcu XIX stulecia (s. 54). W zestawieniach tych autor zagubił aż 36,1% ludności tego miasta. Również do zestawień dochodów, jakie przypadły Kasie im. Mianowskiego z zapisu Zglenickiego (s. 103), wkradły się pewne niedokładności spowodowane prawdopodobnie niestaranną korektą. Nie wiadomo, czy Kasa otrzymała sumę 138.374 rubli 10 kopiejek czy też 1.383.744 rubli i 10 kopiejek. A więc różnica bardzo istotna, szczególnie paradoksalnie wyglądająca przy nie wzbudzającej zastrzeżenia końcówce 10 kopiejek. No i wreszcie sprawa dość licznie występujących w monografii A. Chodubskiego terminów azerbejdżańskich! Z lektury rozpraw tego autora można przypuszczać, że zna on język azerbejdżański lub posiada o nim pewne wiadomości. Tymczasem wymienione w pracy azerbejdżańskie terminy lub nazwy geograficzne są niekiedy w poważny sposób poprzekręcane.

Na koniec pretensja nie do autora, lecz do drukarni, a mianowicie Prasowych Zakładów Graficznych w Ciechanowie. Omawiana książka została zaopatrzona w bardzo ciekawy i wartościowy materiał ilustracyjny. Z winy jednak drukarni, gdyż nie można przerzucić tej winy na bardzo dobry papier, niemal wszystkie ilustracje wyszły zamazane, tak, że znaczna ich część jest zupełnie nieczytelna.

Mimo tych drobnych mankamentów gruntowną monografię A. Chodubskiego o Witoldzie Zglenickim uznać należy za pozycję nadzwyczaj cenną, która bardzo poważnie wzbogaca stan naszej wiedzy o polskich pionierach postępu technicznego działających w okresie zaborów na obczyźnie.

Krzysztof Baranowski
(Łódź)

Die tiermedizinischen Zeitschriften des 18. Jahrhunderts. Bearbeitet von Bernd Wimmel und Armin Geus. Anton Hiersemann Verlag. Stuttgart 1981 200 ss.

Oficina wydawnicza Anton Hiersemann Verlag w Stuttgarcie znana jest ze swoich wydawnictw bibliograficznych. Przypomnijmy chociażby tylko wydaną przez nią na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych 4-tomową bibliografię czasopism niemieckiego obszaru językowego Joachima Kirchnera (*Bibliographie der Zeitschriften des deutschen Sprachgebietes bis 1900*), która po dziś dzień jest cennym materiałem pomocniczym dla wielu historyków nauki. Oficyna ta podjęła się również wydania bibliografii czasopism przyrodniczo-medycznych — *Indices*

naturwissenschaftlich-medizinischer Periodica bis 1850, której III tom prezentuje osiemnastowieczne niemieckie czasopisma weterynaryjne.

Autorzy omawianego tomu — B. Wimmel¹ i A. Geus — opracowali w układzie synoptycznych indeksów łącznie osiem czasopism: „Magazin der Vieharzneykunst” (t. 1 Wiedeń i Lipsk 1784); „Sammlung der vorzüglichsten Schriften aus der Thierarzneykunst” (t. 1—2 Praga 1785—86); „Auserlesene Beyträge zur Thierarzneykunst” (z. 1—4 Lipsk 1786—88); „Archiv für Rosärzte und Pferdeliebhaber” (Marburg t. 1—2 1788—89, t. 3 1793, t. 4 1796); „Magazin für Thiergeschichte, Thieranatomie und Thierarzneykunde” (Göttingen z. 1790, z. 2 1794); „Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen” (Kopenhaga t. 1 1795, t. 2 1797, t. 3 1802, t. 4 1805, t. 5 1807); „Magazin für Thierarzneykunde” (t. 1—4 Berlin 1799—1802); „Journal der praktischen Roßarzney- und Reitkunst” (z. 1—2 Lipsk 1800). We Wstępie znajdujemy krótką charakterystkę zawartości treści poszczególnych czasopism oraz ich wydawców. W dalszej kolejności następują: wykaz tytułów wszystkich prac opublikowanych w owych ośmiu czasopismach, które uszeregowano alfabetycznie według ich autorów (wykaz podaje tylko 36 prac anonimowych). Przegląd tego wykazu unaocznia, iż ówczesne czasopisma weterynaryjne publikowały obok autorów niemieckich dość znaczną ilość przekładów prac lub ich fragmentów autorów obcych, i to zarówno dawnych (np. F. Bacon), jak i współczesnych, w tym głównie francuskich (J. B. Huzard, Ph. E. Lafosse, F. Levaillant, A. L. de Villaine i in.). Po wzmiankowanym wykazie tytułów prac następuje bardzo obszerny (s. 32—181) indeks rzeczowy, obejmujący także nazwy geograficzne; znajdujemy w nim m.in. hasła: „Polska”, „Litwa”, „Warszawa”, „Gdańsk”, „polskie konie”, „polskie owce”, „polska sól kamienna”. Jako ostatni z indeksów figuruje indeks osobowy, w którym znajdziemy nazwiska Michała Krzysztofa Hanowa, księcia Karola Stanisława Radziwiłła oraz Gabriela Rzączyńskiego.

We wszystkich indeksach każda pozycja została zaopatrzona w klucz cyfrowy, który pozwala czytelnikowi w bardzo łatwy sposób znaleźć pożądaną informację. Posługując się przykładem: np. nazwisko G. Rzączyńskiego zaopatrzone symbolem „II, 2:141”; oznacza to, iż o autorze dzieła *Historia naturalis curiosa Regni Poloniae...* wspomniał — lub pisał — Thomas Pennant w artykule pt. *Beytrag zur Geschichte der Haushiere Englands*, opublikowanym w czasopiśmie „Sammlung der vorzüglichsten Schriften aus der Thierarzneykunst” t. 2 (1786) s. 141. Przytoczony przykład świadczy dowodnie, że indeksy synoptyczne, zastosowane w omawianym opracowaniu, mogą okazać się bardzo użyteczne.

Kwestią dyskusyjną pozostaje natomiast liczba ośmiu czasopism uwzględnionych przez autorów *Die tiermedizinischen Zeitschriften...* Czy nie było ich więcej? Posługując się wspomnianą na początku mojej recenzji *Bibliografią* Kirchnera, należałoby — moim zdaniem — jeśli nie wykorzystać, to co najmniej wspomnieć o dwóch periodykach, których tytuły wskazują na tematyczny związek z weterynarią, a mianowicie: „Ökonomisch-veterinärliche Hefte” (wydawcy: Gottlob Siegmund Reutter i Johann Riem. Z. 1—8 Lipsk 1799—1802) oraz „Archiv für Zoologie und Zootomie” (wydawca: Chr. Rudolf Wilhelm Wiedemann. T. 1—5 Berlin 1800—06). Z kolei o celowości przejrzenia i ewentualnego wykorzystania również takich czasopism XVIII-wiecznych, których tytuły nie sygnalizowały treści dotyczących lecznictwa zwierząt, niech świadczy przegląd tytułów prac występujących na łamach opracowanych tutaj periodyków. Jak się bowiem okazuje, wbrew figurującym w ich tytułach zapowiedziom „weterynaryjnym” („Thierarzneykunst”, „Thierarzneykunde”), znacząca liczba publikowanych w tych czasopismach artykułów czy

¹ B. Wimmel jest autorem dysertacji pt. *Die tiermedizinischen Zeitschriften des 18. Jahrhunderts — Analysen und Indices* (Marburg 1978), która posłużyła za punkt wyjścia do opracowania omawianej bibliografii.

doniesień poświęcona była np. problemom związanym z hodowlą zwierząt (głównie koni), ich żywieniem (pasza oraz techniczne rozwiązania przy jej podawaniu), pielęgnacją lub też dotyczyła historii i gatunków zwierząt, ich występowania itp. W analogiczny sposób można by więc oczekiwać, że także w innych czasopismach — poświęconych światu zwierzęcemu — odnalazłyby się rozprawki poruszające kwestie z dziedziny weterynarii. Taki np. „Taschenbuch für Pferdeliebhaber” (z. 1—11 Stuttgart 1791—1801) zawiera — być może — pewną liczbę omówień lub porad weterynaryjnych. Podobnych przykładowych czasopism można by przytoczyć więcej.

Niezależnie od wyżej wysuniętych sugestii pracę B. Wimmela i A. Geusa należy uznać za publikację o wyjątkowo starannym opracowaniu, a tym samym za bibliografię cenną i pożyteczną dla wielu specjalistów.

Joanna Jarzęcka
(Warszawa)